

La funció de determinant: l'article i els adjectius

Professor: Jordi-Carles Burillo

1. Definició

Els noms poden ser acompanyats, tot precedint-los, d'unes categories gramaticals que en permeten precisar al màxim la seva especificitat o, si és necessari, deixar-la inconcreta en diversos graus. Unes altres categories permeten quantificar els noms, amb més o menys precisió. La majoria de categories que compleixen aquesta funció tenen una variació de gènere i nombre, cosa per la qual concorden, en aquestes accidents gramaticals, amb els noms que complementen.

2. Tipologia

Nom	Funció	Forma	Exemples
Articles	Indiquen que el nom que acompanyen és específic i la seva referència és unívoca, és a dir, que ja és conegut.	Flexió de gènere i nombre: <ul style="list-style-type: none">• el (l'), la (l'), els, les. L'article femení no s'apostrofa quan el nom comença per una i/u àtona. Després de les preposicions a, de, per, per a, i de la paraula casa, els articles masculins formen les contraccions següents: <ul style="list-style-type: none">• als, als; del, dels; pel, pels; per al, per als; cal, calcs. En els parlars illencs, aquest article conviu amb les formes de l'article salat: <ul style="list-style-type: none">• es/so, sa, es/sos, ses.	<u>El</u> cantant saltava per l'escenari mentre tocava <u>la</u> guitarra. <u>La</u> Irene ha anat a <u>la</u> universitat amb <u>la</u> humilitat pròpia de l'estudiant novella.
Adjectius demostratius	Indiquen la situació d'allò designat pel nom respecte a l'espai, el temps o el discurs (proximitat o llunyania).	Flexió de gènere i nombre (amb dos graus): <ul style="list-style-type: none">• aquest/-a, /-s, /-es (proximitat);• aquell/-a, /-s, /-es, (llunyania). Flexió de gènere i nombre (amb tres graus) que afegeix, propi de certs parlars nord-occidentals i insulars: <ul style="list-style-type: none">• aquest/-a, /-s, /-es (proximitat de qui parla);• aqueix/-a, /-os, /-es, (proximitat de qui escolta).• aquell/-a, /-s, /-es, (llunyania). També existeixen les formes este, eixe i aquell [parlars valencians].	<u>Aquesta</u> jaqueta abrigo molt. Els cartaginesos s'enfrontaren als romans; <u>aquests</u> duïen bones espases; <u>aquells</u> , tenien uns elefants per defensar-se. <u>Aquest</u> llibre que et comentava i <u>aqueix</u> que tens a les mans són vells, però <u>aquells</u> del prestatge són nous.
Adjectius possessius	Indiquen possessió, pertinença o relació del que designa el nom.	Flexió de gènere, nombre i persona (precedits d'article): <ul style="list-style-type: none">• el meu, la meua (meua)...• el teu, la teua (teua)...• el seu, la seva (seua)...• el nostre, la nostra...• el vostre, la vostra...• el seu, la seva (seua)... llur, llurs (registres formals, per a més d'un posseïdor). També existeixen els adjectius possessius febles: <ul style="list-style-type: none">• mon, ma; ton, ta; son, sa;• mos, mes; tos, tes; sos, ses.	<u>La meua</u> empresa paga uns bons sous. <u>El nostre</u> professor fa anys que ensenya. <u>El seu</u> parer sempre és el més encertat.

Adjectius numerals	Especifiquen l'extensió o l'ordre en relació a un nom.		
	Cardinals: indiquen quantitats exactes.	Cardinals Sense flexió de gènere i nombre (a excepció d'1, 2; 21, 22; 101, 102): • u/un, una; dos, dues, tres, quatre, cinc, sis, set, vuit, nou, deu... Les desenes i les unitats, i les unitats i les centenes (DUC), són unides amb guions.	Cardinals: He comprat <u>vuit</u> camises, <u>dotze</u> corbates i <u>vint-i-quatre</u> parells de mitjons.
	Ordinals: indiquen ordre o situació dins d'una sèrie.	Ordinals Flexió de gènere i nombre: • primer/-a, /-s, /-es; • segon/-a, /-s, /-es; • tercer/-a, /-s, /-es; • quart/-a, /-s, /-es; • cinquè, cinquena, cinquens, cinquenes... (cardinal + è/ena/ens/enes). També s'aplica la regla DUC. En els intervals musicals o a les combinacions poètiques, usem quint, sexta, octava, dècima... En les denominacions expressades en xifres romanes, superiors a deu, els ordinals es llegeixen com si fossin cardinals.	Ordinals: En la cursa de diumenge vaig quedar el <u>vint-i-unè</u> i tu, la <u>trenta-dosena</u> . Aquella nota ha pujat tres <u>octaves</u> . He llegit el capítol XIX (<u>dinou</u>). La Revolució francesa va acabar amb la monarquia de Lluís XVI (<u>setze</u>).
	Partitiu o fraccionari: indiquen una part d'un conjunt numerable i quantificable.	Partitiu o fraccionari Flexió de gènere i nombre (unitat / ordinal): • mig, mitja, mitjos, mitges (1/2); meita; • terç, terça, terços, terces (1/3); • un quart/-a, /-s, /-es (1/4); • un cinquè, una cinquena, uns cinquens, unes cinquenes (1/5)... • un dècim (1/10), una dècima...; • un centèsim, una centèsima... (1/100); • un mil·lèsim, una mil·lèsima... (1/100).	Partitiu: Abocava <u>mig</u> cos per la finestra. He comprat <u>tres quarts</u> de pollastre. L'he <u>guanyat</u> per tres <u>dècimes</u> de segon.
	Col·lectius: indiquen conjunts formats per un nombre concret d'elements.	Col·lectius S'expressen habitualment amb les formes femenines dels ordinals, menys en els valors 2, 3, 4, 5, 100 i 1.000: • parell; tern o terna; quèrn; quintern; • desena; dotzena; • vintena; una trentena... • un centenar; • un miler...	Col·lectius: D'aquella <u>dotzena</u> d'ous, agafa'n un <u>parell</u> . A platea hi havia un <u>miler</u> de persones.
	Multiplicatiu: indiquen el nombre de vegades que s'augmenta una entitat.	Multiplicatiu Flexió de gènere (a excepció de 2) només quan es refereixen a magnituds: • doble; • triple/-a; • quàdruple/-a; • quintuple/-a; • sèxtuple/-a; • sèptuple/-a; • òctuple/-a; • nòuple/-a; • dècuple/-a... • cèntuple/-a...	Multiplicatiu: T'hem esperat la <u>quàdruple</u> estona que tu. Va vèncer la <u>triple</u> aliança.

Adjectius quantitativus	Indiquen una quantitat d'una manera vaga, general o imprecisa.	<p>Variables, amb flexió de gènere i/o nombre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • molt/-a, /-s, /-es; • poc/-a, /-s, /-es; • quant/-a, /-s, /-es; • tant/-a, /-s, /-es. <p>• gaire, gaires</p> <p>• bastant, bastants.</p> <p>Invariables, sense flexió de gènere i nombre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • més; • menys • prou (no prous); • massa (no masses); • força (no forces) • que; • gens. 	Tens <u>bastants</u> cargols per muntar el moble? <u>Tants</u> caps, <u>tants</u> barrets. No posis <u>massa</u> alls a la maionesa!
Adjectius indefinits	Indiquen indeterminació o vaguetat.	<p>Flexió de gènere i nombre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • algun/-a, /-s, /-es; • altre/-a, /-s; • cert/-a, /-s, /-es; • mateix/-a, /-os, /-es; • tot/-a, /-s, /-es; • un/-a, /-s, /-es; <p>Flexió de gènere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cadascun de, cadascuna de; • diversos, diverses; • varis, vàries (posposat al nom); • ambdós, ambdues; • uns quants, unes quantes <p>Flexió de nombre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tal, tals. • qualsevol, qualssevol <p>Invariables, sense flexió de gènere i nombre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cada; • cap; • sengles (registre formal) • qualche (propri del parlar insular). 	<i>Algunes</i> rieres del Maresme no canalitzen bé l'aigua de la pluja. Duc els <i>mateixos</i> pantalons que tu. <i>Tota</i> regla té la seva excepció. Ha recollit uns <i>quants</i> préssecs de l'arbre. Es lleva d'hora <i>cada</i> dia.
Adjectius exclamatius	Serveix per expressar concreció en les oracions exclamatives.	Flexió de gènere i nombre: • quin/-a, /-s, /-es.	<i>Quin</i> partit més emocionant!
Adjectius interrogatius	Serveix per expressar concreció en les oracions interrogatives indirectes.	Flexió de gènere i nombre: • quin/-a, /-s, /-es.	<i>Quin</i> dia vindràs? <i>Quina</i> mena de te li agrada?